

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červen 2020

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

dnešní úvodní slova bych rád věnoval poněkud filozofičtějšímu tématu - dobývání vesmíru. Pro nemalé investice a vizionářské směřování Elona Muska jsme této pomyslné metě zase o krůček blíže. Což jsme v několika výstupech mohli pozorovat v posledních týdnech. Snaha o posun v oblasti kosmonautiky a cestování do vesmíru je lidskému druhu vlastní už dlouho. Pohrává si s naší fantazií a urychluje technologické zdokonalování naší civilizace.

Z obsahu tohoto čísla:

Co nám nový koronavirus vzal i dal? (3.)	2
Obnovujeme šumavské mokřady.....	3
Bianko šek na stavbu jaderných.....	4
Sucho zalité betonem.....	5
Urbex - Místa, která si příroda bere.....	6
Míšeňské.....	8
Krásna kukaček.....	9
Naše největší ruděnka.....	10
Večer s dokumentem - 76. díl.....	10
„Líní“ rodiče.....	11
Svět bez nás - Alan Weisman.....	12
„...Lítost, že tak není všude“.....	13
Červnová krajina Jirky Wagnera.....	14
Rostlinně a bezlepkově.....	14

Asi bychom nenalezli příliš podobných témat budících natolik nadšené a zároveň i rozporuplné reakce. Nadšené proto, že se zcela jistě jedná o pozoruhodnou oblast, která cosi vypovídá o našem pokroku. Rozporuplnou z toho důvodu, že ukazují na některé vlastnosti druhu homo sapiens - veskrze na takové, před kterými raději kolektivně zavíráme oči. Již dlouho probíhají vášnivé diskuze o „kultivaci“ teploty atmosféry planety Mars umělým skleníkovým efektem. Když pomíneme fakt, že se možná jedná o zajímavý technokratický nápad, co si asi tak můžeme myslet o takové myšlence u civilizace, která dost možná stojí na pokraji velké krize způsobené zesilujícím skleníkovým efektem na své vlastní domovské planetě? O civilizaci, která stála možná poměrně blízko jadernému konfliktu a nyní chce jadernými náložemi ostřelovat jinou planetu, aby se pro ni stala obyvatelná (viz [zde](#))? Co si asi tak můžeme myslet o obyvatelích planety, kteří nedokáží zabránit ničení svého vlastního životního prostředí, ale chtějí osídlit sousední vesmírná tělesa? Skutečně se domníváme, že něco podobného nám pomůže jakožto živočišnému druhu přežít? Směřování lidí k objevování neznámého je jistě fascinující. Pokud však nezměníme zaužívaný kurz, budeme za pár desítek let místo letů do vesmíru řešit naprostý rozvrat ekosystémů na planetě Zemi. Nemluví o tom, že i čistě z technického pohledu je v dohledné době osídlení jiné planety spíše zbožné a bláhové přání (viz např. [zde](#)).

Foto Jiří Wagner

Přejeme vám krásný začátek léta s nohama na zemi, váš Kompost. -jj-

Co nám nový koronavirus vzal i dal? (3.)

V předešlých dvou vydáních časopisu jsme se zabývali aktuálními souvislostmi kolem koronavirové krize. V současné chvíli, kdy se již původní hrozba jeví zažehnanou a jsou známa další data a spojitosti, můžeme se pokusit za tématem ohlédnout a pomyslně jej i uzavřít. I když samozřejmě ve faktické podobě tomu tak nebude, ale o tom později.

V žádném případě nechci, aby moje třetí pojednání vyznívalo jako kritika dosavadních opatření. Naše země byla podobně jako ostatní (nejen evropské) státy pod velkým mediálním a mezinárodním tlakem. Pandemie koronaviru byla kolektivním vědomím povýšena a médií notně vyživena do podoby celosvětové hrozby číslo 1. A i když zpočátku některé státy přistupovaly k situaci racionálněji než ty ostatní, postupem času byla víceméně plošně přijata doktrína velmi tvrdých epidemiologických a hygienických zásad. V [minulém čísle](#) jsme uváděli data, podle kterých výskyt nemoci kulminoval na přelomu března a dubna, a navzdory tvrzení o účinnosti opatření bylo zjevné, že vlna nákazy proběhla evropským prostorem velmi rychle, s klasickým rozložením v čase a ovlivňována jinými a veskrze neznámými parametry, než byly přijaté zásady jednotlivých zemí (viz např. [zde](#)).

Více světla do ekologie viru mělo přinést dlouho očekávané plošné testování obyvatelstva na protilátky. Mělo zjistit údaje o promoženosti (imunizaci) společnosti. Těžko hodnotit, zda naprosto zmatečné výstupy už pouze dokreslovaly zmatečnost plošných opatření posledních týdnů nebo jestli bylo chybné zadání záměrem. Každopádně vyústilo v obrovské faux pas. Celostátní testování bylo zaměřeno pouze na protilátky vznikající v krvi, tedy ve chvíli, kdy virus již zcela infikuje lidský organismus. Výsledkem byly řádově promile nemocných v populaci. Naproti tomu testy zaměřené na tzv. buněčnou imunitu (první

Foto CCO

linii obrany proti nákazám) odhalily 5-10 % "nakažených". V uvozkách proto, že tady se právě jedná o tu část společnosti, která byla virem infikována, ale nedošlo k plné manifestaci onemocnění. Tedy imunita jej zvládla v počátku a proběhlo bezpříznakově. Zajímavostí je, že testy tohoto typu byly provedeny na Strakonicku a Písecku. Stejným způsobem probíhal i průzkum mezi českými stomatology, který odhalil dokonce 14 % promoženost (více viz např. [zde](#) nebo [zde](#)). Je zcela zřejmé, že rozdíl mezi promilemi a zhruba milionem lidí, kteří nemoc v nějaké formě prodělali a pravděpodobně budou disponovat adekvátní imunitní odezvou, je propastný. A také může vést k diametrálně odlišným závěrům.

Velká část odborníků se zuby nehty bránila srovnávání COVIDu s klasickou sezónní chřipkou. Alespoň řeči výše uvedených čísel tedy však příliš velký rozdíl není. V počtech "skutečně" nemocných paradoxně koronavirus před chřipkou zhruba o dva řády pokulhává a nedosahoval (v rámci ČR) takové nebezpečnosti ani v absolutních číslech, ani v počtu mrtvých. U klasické chřipkové epidemie může dojít za jedno zimní období k naze zhruba desetin populace. Přičemž v tomto počtu jsou zaznamenány jenom oficiální případy - tedy nemocní, kteří se odebrali k lékaři. Ze statistického hlediska je hranicí epidemie výskyt 1 600 - 1 800 nakažených na 100 000 lidí v určitý okamžik - tedy téměř 200 000 obyvatel ČR. Hovořit o epidemii ve chvíli, kdy nemocných koronavirem nebylo v ČR více než nižší tisíce, je přinejmenším významově chybné (viz [zde](#)).

Fenoménem posledních dvou měsíců jsou bezesporu roušky. Povinnost zakrývat si takřka všude dýchací cesty má celou řadu zajímavých konotací. Více než co jiného se stala rouška symbolem "spolupráce" celé společnosti na zvládnutí krize. Ale je to tak doopravdy? Podle mého názoru do určité míry otevřela Pandořinu skříňku stádnosti české společnosti a nedostatku kritického myšlení. Ústenky mají určitě opodstatnění v nemocničních nebo jinak exponovaných provozech, možná i v první fázi exponenciálního šíření nákazy. Ale myslet si, že jsme díky jejich plošnému nasazení zvrátili průběh pandemie, je bláhové. V širších souvislostech má tento způsob jejich použití spíše negativní dopady. A důvodem není nic jiného než to, co myslíme, že nošením roušky chráníme - naše imunita. Dlouhým procesem evoluce byl náš imunitní systém vybroušen k dokonalosti v tom, aby udržoval rovnováhu mezi námi a okolním prostředím, ve kterém jsou mikroorganismy všudypřítomné. Naše tělo stejně jako tělo kteréhokoli jiného živočicha je připraveno na neustálou interakci s viry a bakteriemi. A co víc - tuto každodenní interakci vyžaduje. A stejně jako sval bez pohybu ochabuje, i imunita bez neustálých ataků cizorodých částic slábne a ztrácí na efektivitě. Je jen na nás, abychom se zamysleli, co dlouhodobé zakrývání dýchacích cest, úzkostná hygiena a dezinfekce ploch, se kterými přicházíme do styku, udělá s naším imunitním systémem. A hlavně jaké to bude mít následky při případné (a velmi pravděpodobné) podzimní druhé vlně nemoci. Druhým významným efektem je oslabování fungování respiračního systému jakožto pomocného vylučova-

cího orgánu. Plícemi se kromě odpadních plynů zbavujeme i všech ostatních nečistot včetně mikroorganismů. Bariérou mezi dýchacími cestami a okolním prostředím se nejen omezuje přirozená ventilace, ale dochází i k reinfekci vylučovanými mikroby. Tento efekt trefně vystihuje např. lékařka Miroslava Skovajsová [zde](#).

Navzdory všem výše uvedeným souvislostem ale pozorujeme další groteskní výjevy rozvolňování celostátních opatření, z nichž nejvíce asi ční nová pravidla pro restaurační provozy (viz [zde](#)). Zatímco nouzová pravidla měla být po zlomení křivky flexibilně odvolávána, sledujeme nepřestávající strašení společnosti těmito "rozumitelnými" způsoby. Jaké jsou dopady, o kterých se příliš nemluví? Za nejzávažnější považuji zejména vedlejší dopady na náš zdravotnický systém. Vyšponovaná zhlcenost jdoucí ruku v ruce se strachem lidí vyhledat lékaře pro rutinní zákroky a preventivní vyšetření bude mít určitě v příštích měsících přímý následek v podobě nárůstu početnosti některých onemocnění a dost možná i zvýšenou úmrtnost např. u onkologických případů (viz např. [zde](#)).

Zajímavé souvislosti můžeme pozorovat i u čistě environmentálních témat. Kůrovcová kalamita a rozpad našich lesů sužovaly naši republiku již dlouho před vypuknutím pandemie koronaviru. Uzavření hranic však nechtěným způsobem odkopalo podobu českého lesnictví posledních let. Sezónní práce na těžbě, odklizení dřeva a zakládání nových porostů byly z velké části zajišťovány levnou pracovní silou ze států východní Evropy v rámci velkých tendrů, kde je rozhodujícím faktorem soutěžená cena. Nyní už tak dost zkoušené lesnické podniky pod legislativní pohružkou sankce v případě včasného nezvládnutí zalesnění musely sáhnout po neobvyklých způsobech náborem tuzemské pracovní síly (viz [zde](#)).

Foto -jj-

Naprostu trestuhodné a skandální je využití koronavirové paniky pro zrychlený legislativní proces zákona o podpoře nových jaderných bloků. Nový návrh de facto legalizuje dnes už naprostu nerentabilní výstavbu nového jaderného zdroje rozpuštěním nákladů mezi koncové spotřebitele prostřednictvím garantované ceny budoucí elektřiny. Více viz [zde](#) a také na str. 4. Zatímco některé země již od jádra nadobro ustupují (viz např. [zde](#)), Ministerstvo průmyslu a obchodu se neostýchá používat při argumentaci pro nové jaderné bloky ani cíle klimaticky neutrální Evropy do roku 2050, které byly ústy ministra Havlíčka zostuzeny před pár týdny jako neaktuální (viz [zde](#)).

O situaci české krajiny a zemědělství v době koronavirové a pod tíhou další suché epizody se více rozepisujeme na str. 5. Trávení fauny nejrůznějšími prostředky na ochranu polních plodin pokračuje i přes nové iniciativy dobrovolnických hlídek v terénu nebo přesto, že na Slovensku bylo povolení použití rodenticidu Stutox II ukončeno (viz [zde](#)).

Klíčová odvětví českého hospodářství (zemědělství, lesnictví, energetika) se tak čím dál více stávají nejen skanzenem zkostnatělých a krátkozrakých řešení, ale též prostředím, ve kterém bují klientelismus a mocenské propojení soukromého sektoru s vládními strukturami. Hnutí ANO zažívá i přes nekonceptní způsob řešení krize stabilní podporu svých voličů, a i když jeho PR specialisté určitě zažili mnoho bezesných nocí, zdá se, že koronavirový poprask tomu všemu jen "prospěl". A my máme celé léto čas přemýšlet nad tím, jak to bude vypadat, až COVID-19 "dorazí" na podzim znovu. -jj-

Překopávky

Obnovujeme šumavské mokřady, přidejte se k nám...

Voda. Slovo, které v poslední době rezonuje napříč společností. Bohužel, nejčastěji v souvislosti s jejím nedostatkem. Ten má celou řadu důvodů a za většinou z nich stojí lidé. Jedním, a bezesporu skutečně významným, je stav naší krajiny. Ve své přirozené podobě a před tím, než ji člověk začal podstatně ovlivňovat, se zde její ráz formoval nepředstavitelně dlouhou dobu. Do nových horských masivů se zařezávaly vodní toky, které strhnutý materiál ukládaly níže v údolích. Potoky plynuly zprudka i pomalu, zvolna se splétaly do větších řek. Vznikaly lesy i místa, kde se stromům nedařilo, voda a souš se potkávaly v mokřadech. Poslední ledovec nám v šumavské krajině nechal několik jezer a vrchovištní rostliny, které uvízly na ostrůvcích severské přírody v srdci střední Evropy. Největší změnou bylo střídání ročních dob.

Lidé v krajině bydleli a hospodařili, nicméně jejich prostředky byly až do časů průmyslové revoluce hodně omezené – motykou, pluhem a volským potahem se krajina měnila jen obtížně. Změny byly pozvolné, všechny živé složky prostředí se s nimi proto dokázaly po svém více či méně úspěšně vypořádat. Pak přišly stroje, které daly

člověku moc krajinu přeměnit velmi rychle. Vyvrcholením tohoto procesu, který trval necelých dvě stě let, je to, co dnes vidíme kolem sebe. Lesy plošně chřadnou, většina půdy je přeměněná na pole nebo zastavěná, vodní režim krajiny je silně narušený, kde neprší, tam často v potocích neteče vůbec nic. Náhle do příběhu vstupuje další významný činitel – klimatická změna – a jejím působením krajina vysychá z různých důvodů ještě rychleji. Popis dosavadního vývoje zní celkem dramaticky a většinu lidí asi napadne, že je potřeba s tím co nejdříve něco udělat.

Klimatickou změnu můžeme jako jednotlivci ovlivnit jen svým drobným příspěvkem, jako jeden člověk ze zhruba 7 miliard. Například zodpovědným spotřebitelským chováním, jehož dopad na celosvětové klima asi nikdy nebudeme schopni pozorovat. Opačným případem je formování krajiny. Tam může přispět každý, kdo se při pozorování současného neutěšeného stavu začne zajímat o možnosti, jak přistoupit k řešení problému, a má touhu svůj volný čas věnovat činnosti, která krajině pomůže.

Foto archiv Správa NP Šumava

Správu Národního parku Šumava, nebylo rozsáhlého odvodňování ušetřeno. Polovina šumavských mokřadů zde byla protkána odvodňovacími příkopky. Pokud počítáme jen pro Šumavu typická rašeliniště, těch bylo odvodněním poškozeno dokonce 70 %. Právě proto již v 90. letech přišli zaměstnanci Správy s myšlenkou revitalizací. Začínalo se záchranou nejceněnějších rašelinišť, kde podle metodiky ze Skandinávie a Skotska vznikaly první dřevěné hrázky přepažující odvodňovací kanály. Postupem času se pozornost obrátila i k dalším druhům mokřadů, včetně potočních niv.

Díky dlouhodobě neutuchajícímu úsilí se doposud podařilo obnovit přes 600 hektarů mokřadů především na území Modravských plání a 4 kilometry menších potůčků ve Vltavském luhu. Již dvacet let trvající Program revitalizace šumavských rašelinišť nyní zažívá zatím nejpilnější období. Neskromným cílem projektu LIFE for MIREs – Život pro mokřady je revitalizace dalších 2 000 hektarů mokřadů během nadcházejících pěti let. Vzhledem k plánovanému objemu prací je možné se věnovat opravě vodního režimu komplexně v celých drobných povodích a pramenných oblastech. V praxi to znamená blokování všech odvodňovacích kanálů zaústěných do potoka, a pokud to potřebuje, tak také jeho vyměření nebo úpravu tvaru.

Dobrovolníci vítáni!

Největší část prací vždy udělají profesionální firmy, které to zvládnou rychle a dobře. K ladění detailů a práci na velmi citlivých místech zveme právě vás. Za patnáct let pro šumavské mokřady pracovaly stovky dobrovolníků – s kolečkem, krumpáčem a motykou zasypávají odvodňovací kanály, přenášejí mokřadní rostliny na vybraná místa, nosí prkna na stavbu přehrádek. Máčí se ve vodě, brodí v blátě, prodírají mlázím – a mají radost z dobře odvedené práce. Kromě příjemného pocitu máme pro každého ještě exkurzi na místa, kam noha běžného návštěvníka nevzkročí. Do mokřin, kde příroda vládne a člověk stojí v tichém obdivu a po kotníky v rašelině. Protože dobře víme, že ochrana řek a mokřadů je záležitostí lidských srdcí. A takový zážitek vás za srdce zaručeně vezme.

Konkrétní termíny letních akcí přineseme v příštím čísle. **Lukáš Linhart, Správa NP Šumava, <http://life.npsumava.cz/>**

Bianko šek na stavbu jaderných elektráren zaplatí české domácnosti

A poslanci do toho nemají mluvit, navrhuje ministr průmyslu.

Ministerstvo průmyslu zpracovalo návrh zákona, kterým se vytváří podpora nových jaderných reaktorů, a plánuje jej ve zrychleném režimu protlačit vládou i parlamentem - bez možnosti podávání pozměňovacích návrhů a odborné diskuze na výborech. (Ministerstvo průmyslu navrhuje, aby byl zákon projednán podle §90, odst. 2, jednacího řádu Poslanecké sněmovny, tedy schválen v 1. čtení, bez možnosti pozměňovacích návrhů a diskuze na výborech.) Byl také neobvykle omezen počet ministerstev, která mohou zákon s potenciálně obrovskými finančními dopady na

spotřebitele elektřiny připomínkovat. (Podle rozhodnutí předsedkyně Legislativní rady vlády a ministryně spravedlnosti to má být jen ministryně financí, ministři spravedlnosti, zahraničních věcí a životního prostředí a samozřejmě vedoucí Úřadu vlády.) Hlavním principem zákona jsou garantované výkupní ceny pro elektřinu z jaderných reaktorů, které se následně rozpočítají do účtů za elektřinu všem jejím odběratelům. (Návrh zákona o opatřeních k přechodu České republiky k nízkouhlíkové energetice [zde](#).)

Ekologické organizace mají k návrhu zákona následující výhrady:

- Návrh neobsahuje prakticky **žádné reálné ekonomické propočty**, kolik by taková podpora jaderných reaktorů mohla stát. Pracuje pouze s obecnými pojmy jako “přiměřený zisk”. Všechny významné parametry nechává na smlouvách mezi investorem (aktuálně ČEZ) a vládou, pro které **představuje bílko šek s neomezeným čerpáním**. Pro srovnání, podporu obnovitelných zdrojů podle aktuální novely zákona 165/2012 si chce stát ohlídat daleko přísněji – v případě rychlejšího rozvoje, než předpokládá Národní klimaticko-energetický plán, bude zastavena. (Vládní verze novely zákona o podporovaných zdrojích [zde](#).)

- V návrhu **není obsažena maximální částka**, o kterou se v důsledku podpory jaderných elektráren může **navýšit platba za elektřinu** (zákon o podporovaných zdrojích s tímto zastropováním počítá).

- Návrh má poskytnout garantovanou cenu z nových jaderných reaktorů od jejich spuštění po dalších 30 let s možností prodloužení o 10 let, klidně až do konce jejich životnosti. **Platit tedy budou nejen naše děti, ale i vnuci.**

Částka, kterou budou spotřebitelé doplácet, bude záviset především na investičních nákladech jaderných zdrojů. Ty se ale v současné debatě výrazně podceňují, když ČEZ a MPO používají údaj 140-160 miliard korun (viz např. [zde](#)). K této částce je ovšem třeba říci, že jde o takzvané overnight costs (teoretická částka, pro případ, že by byla elektrárna postavena za jednu noc). Tato hodnota se používá kvůli možnosti porovnání nákladů na jednotlivé projekty při zanedbání finančních nákladů. Citovaná částka pro overnight costs je ovšem nízká. Pro věrohodný odhad ceny je vhodné brát v úvahu zejména evropské a americké projekty (Olkiluoto, Flamanville, Hinkley Point, Vogtle, případně turecký projekt Akkuyu), z nichž vyplývá odhad investičních nákladů v intervalu 7 000 až 8 000 €/kW. To znamená pro blok o výkonu 1200 MW v Dukovanech zhruba 8,4 až 9,6 miliardy eur bez finančních nákladů. Při současném kurzu tedy přibližně 232 až 265 miliardy Kč.

Reálné náklady pak budou záviset na konkrétním financování a ceně úvěrů. V případě elektrárny Hinkley Point C odhadovala Evropská komise v roce 2014 celkové náklady na 24,5 miliardy liber (754 miliard korun podle dnešního kurzu libry) při overnight costs 16 miliard liber (viz [zde](#)). Dalším faktorem je pochopitelně riziko skluzů ve výstavbě a související růst nákladů.

Karel Polanecký, energetický expert Hnutí DUHA, řekl: “Před několika dny ministerstvo průmyslu navrhlo zpětně zasáhnout do výše podpory pro fotovoltaické elektrárny postavené před deseti lety. Zároveň předložilo návrh zákona, kde budoucí podporu pro jaderné elektrárny nechává naprosto otevřenou. Bude se přiměřenost podpory řešit až po roce 2040? Zákon o podpoře nových reaktorů je bílko šek na stavbu reaktorů za peníze spotřebitelů elektřiny. Každý zodpovědný zákonodárce by měl něco takového odmítnout. A schválit jej bez diskuze a bez výborů nemůže zodpovědně ani ten největší nadšenec pro jadernou energetiku.” karel.polanecky@hnutiduha.cz

Edvard Sequens, energetický konzultant sdružení Calla, řekl: “Technologie, která se neobejde bez masivních subvencí, přestože je na trhu od poloviny minulého století, na něm nemá co dělat. Navíc výši této nové “jaderné daně” se podle vládního plánu mají spotřebitelé elektřiny dozvědět až o mnoho let později po přijetí zákona o podpoře jaderné energetiky, u kterého reálné propočty dopadů chybí. Vláda se tu tak všem občanům snaží vnutit radioaktivního zajíce v pytlí.” edvard.sequens@calla.cz

Společná tisková zpráva Zeleného kruhu, Hnutí DUHA a Sdružení Calla

Sucho zalité betonem

“Kam teče beton, tam tečou prachy.” Tahle dnes už zdomácnělá hláška fiktivního lobbisty Tondy Blaníka nabude zřejmě po letošku v České republice nových a ještě obludnějších rozměrů. Na roli stavebnictví, coby nedotknutelného křesadla a zároveň lakmusového papírku naší ekonomiky, jsme si tak nějak všichni s velkou dávkou sebezapření zvykli. Tragičtější je však to, že se betonáží chystá naše země řešit komplexní veskrze environmentální témata.

V závěsu za koronavirovou krizí se s jarem na mediální světlo světa nenápadně dralo

Foto -jj-

téma mnohem naléhavější. Minulý měsíc jsme nakousnuli dalekosáhlé a prohlubující se důsledky dalšího extrémně teplého a suchého zimně-jarního období. Majoritními médii zcela ignorovány se pak začaly pokoutně rozvíjet opětovné diskuze a polemiky nad řešením situace prostřednictvím komplexních změn zejména v českém zemědělství. Vládnoucí garnitura však opět sahá po mnohokrát vyzkoušeném a zcela nefunkčním mustru krátkozrakého a agresivního řešení, které víc než cokoli jiného upomíná na příslovečné vytloukání klínu klímem. Ať se totiž nad věcí zamýšlíme z jakéhokoli úhlu pohledu, příliš racionálních důvodů kromě těch ryze ekonomických pro plánovanou stavbu 31 zbrusu nových přehrad nezůstává. Ano, pro řešení katastrofického sucha, způsobeného pokračující klimatickou změnou a umocněného tragickým stavem české krajiny se z pohledu ministerstva zemědělství jeví jako neúčinnější strategií výstavba nových údolních nádrží (viz [zde](#)). Tedy řešení nejen suverénně nejdražší, ale také nejméně efektivní a navíc s mnoha doprovodnými negativními dopady. Proč nejsou přehrady v současné době dobrým nápadem, je shrnuto např. v [tomto komentáři](#). Můžeme přidat ještě likvidaci některých cenných přírodních biotopů a potenciálně i lidských sídel. Proklamovaná vodárenská funkce přehrad je sice na první pohled relevantním argumentem, otázkou však zůstává, jak bude naplněna v pokračujících suchých letech. A to jak z hlediska objemu zadržené vody, tak zejména z hlediska její kvality. Zjednodušeně řečeno platí úzká souvislost mezi množstvím vody a její kvalitou (zvláště v zemědělsky exponovaných lokalitách). Může se tedy stát, že sice budeme mít přehradu, možná i nějakou vodu v nich, ale pro vodárenské účely nepoužitelnou. Ostatně velmi špatný stav vod v některých našich údolních nádržích je doprovodným jevem posledních suchých roků.

Foto -jj-

Co nám však ještě pod absurditou betonového plánu uniká? Technokratická a hojně financovaná řešení většinou omezují racionálnější a systémová opatření. A to nejen tím, že odčerpají část prostředků, které by mohly být použity účelněji. Dojde také k uklidnění veřejnosti ve stylu: "však se podívejte, co jsme v boji se suchem dokázali". A náročnější zejména legislativní změny směrem k fungující krajině budou v lepším případě odloženy na neurčito (viz také [zde](#)). Nehledě na to, že financování podobných akcí je lišácky naplánováno vždy takovým způsobem, aby se na nich z velké části podílel i sám daňový poplatník. Podobně jako je tomu u chystaného nového jaderného bloku v Dukovanech (viz článek na straně 4).

Velmi zajímavá je v této hře role klíčových ministerstev. Zatím není jasné, komu a jakým způsobem se chystá Ministerstvo zemědělství tímto záměrem přihrávat obří stavební zakázky. A také zda je to hlavní motivací. Stejně tak se totiž může jednat právě o odvedení pozornosti od nutných systémových úprav českého zemědělství a hospodaření v krajině. Není asi příliš velkým překvapením, že Ministerstvo životního prostředí tento šílený plán nejen nerozporuje, ale vlastně ho v tichosti podporuje. A to i navzdory ostatním proklamacím a způsobům boje proti suchu, avšak se zlomkovými rozpočty (viz [zde](#)). Role vládnoucího hnutí ANO a tedy i obou ministrů Tomana a Brabce je v tomto běhu událostí více než zřejmá. Výstavbou přehrad se bude problém sucha považovat za (vy)řešený a průmyslový velkopodnikový model zemědělství bude moct pokračovat dál, třeba i do úplného zhroucení.

Velmi trefně tyto souvislosti pojednává prof. Jakub Hruška v rozhovoru pro Prostor X ([zde](#)) a přiřazuje jedno velmi účinné, i když prozatím velmi opatrně komentované opatření. Zrušením meliorací by mohlo být relativně rychlým způsobem v české krajině zadrženo poměrně značné množství vody. Takové, které by mohlo znamenat rozdíl mezi krizí a ještě zvládnutelným stavem.

Nejsme pověstnou střechou Evropy jen pro naši polohu a geomorfologické vlastnosti území, ale zejména kvůli dlouhodobé likvidaci krajinné struktury a půdy jako takové. Pokud si myslíme, že situaci vyřešíme něčím takovým, jako jsou přehradu, obávám se, že se hluboce mýlíme. Jedná se o podobné řešení důsledků namísto příčin podobně jako Stutox II, harvestory nebo kapky do nosu. Měli bychom si konečně uvědomit, že jednoduchý způsob nápravy neexistuje a budeme se muset vydat ze slepé uličky zpět - tedy cestou postupného uzdravování české krajiny směrem k pozdržení vody v místech, kde spadne z oblohy. -jj-

Urbex - Místa, která si příroda bere zpět (8.)

Exkurz do života rostlin

Každý tvor (tedy i květina) má svůj nezastupitelný úkol, který není jen samostatnou „pracovní“ jednotkou, a ten plní na sto procent... Rostliny si zaslouží ochranu a dobrý přístup už jenom samy o sobě, aniž by mělo jít jen o vzácné druhy. Jsou totiž malou a tichou připomínkou zdánlivé samozřejmosti života. I jedovaté rostliny a plevely jsou důležité a krásné a plní svoji úlohu... Tedy i na neprávem opomíjených plochách navážek, skrývek, okolí železničních tratí, smetišť, okrajů cest a komunikací. Zde našly své niky rostliny, které byly

vytlačeny ze svých původních lokalit. Na takových plochách se vyskytuje např. blín černý a durman obecný. Semena obou se přidávala též do piva! Jsou to rostliny, které jsou velice jedovaté, ale i na pohled dekorativní. Z dalších zástupců jedovatých rostlin je zde bolehlav plamatý (v antice a ve středověku popravčí prostředek) v příkopech cest či na okrajích polí. Prozradí se mj. tím, že při vadnutí zapáchá myšinou.

Zajímavé rostliny jsou na nákladových nádražích. Jedná se např. o ambrosii peřenolistou, která způsobuje u některých lidí alergii. Je rozšiřována dopravou. Na několika místech v blízkosti obytných stavení u Strakonice jsem našel zplanělou klejichu vatočnicku, která se např. u železniční stanice Protivín drží desítky let. Bolševník velkolepý, způsobující dermatitidy, se vyskytuje u železniční trati u Milenovic, u Skočic a u Blanice. Zajímavý je jeho název slovenský: borštěvník (údajně sloužil jako součást pravého boršče). I náš původní bolševník způsobuje popáleniny, zvláště u dětí. Jeho původní název byl bršť.

Společenství rostlin na výše uvedených plochách je opravdu různorodé, a přitom spřízněné svými nároky. Velmi častou je zde locika kompasová, která je údajně ukazatelem světových stran, ovšem jen na volném prostranství. Svoji niku našel u železniční trati u Ražic např. lomikámen tříprstý či lnička maloplodá. Množství tzv. ruderalních či pionýrských rostlin tak osidluje neobhospodařované plochy a připravuje podmínky pro další vyšší rostliny. V pásmu strakonickém směrem k jihu by to byly doubravy.

Při průzkumu skládky materiálu v okrajové části Prahy (blíže Suchdola) jsem našel více než sto různých druhů rostlin. Plocha o velikosti přibližně 10 ha je obklopena zapojenou vegetací habrové doubravy. Povrch vlastní skládky, dosud frekventované, je uježděný těžkou mechanizací, rostliny se vyskytují převážně na okrajích. Na podobných stanovištích je zřejmý atak okolní stromové vegetace, např. topol ssp., akát, javor jasanolistý...

Provozovatel skládky musí dle zákona vytvářet finanční rezervu na rekultivaci, zajištění péče o skládku a asanaci po ukončení provozu. V současné době se skládka stále obnovuje, takže se zde jedná víceméně o udržování. "Regenerace" skládky dokumentuje vlastně "souboj" člověka s přírodou a může být příležitostí pro studentské seminární práce či další výzkum.

Štírovník růžkatý, foto -jj-

Chemické odpady se zde nevyskytují. Převažuje stavební suť, navezená hlína, štěrk apod. a to vše je postupně osidlováno nejrůznějšími rostlinnými druhy. Stavební odpad je sice možné do určité části recyklovat (změnit jeho fyzikální vlastnosti a použít ho opět jako stavební materiál), ale určitá "recyklace" probíhá přirozenou cestou, „samovolným“ zarůstáním tzv. primární vegetací. Jedná se především o nejrozšířenější čeleď bobovitých. Jejich kořeny dosahují značné hloubky a hostí symbiotické hlízkové bakterie, které poutají vzdušný dusík. Příkladem je zde masově se vyskytující komonice bílá, která právě svým kořenovým systémem upevňuje svahy skládky.

Seznam nalezených druhů
Bobovité: akát trnitý, jestřabina lékařská, hrachor hlíznatý, kozinec sladkolistý, vikev úzkolistá, vikev chlupatá, vikev setá, vikev plotní, jetel plazivý, jetel luční, štírovník růžkatý, tolice dětelová, čičorka pestrá
Brukvovité: hulevník lékařský, hulevník Loeselův, úhorník mnohohlý, trýzel malokvětý, barborka přitisklá, barborka obecná, rukev obecná, huseníček rolní, kokoška pastuší tobolka, penízek rolní, vesnovka obecná, hořčice polní
Hvězdicovité: zlatobýl kanadský, turan roční pravý, turanka kanadská, řebříček obecný, heřmánkovec nevonný, vratič obecný, kopretina bílá pravá, pelyněk černobýl, podběl lékařský, starček úzkolistý, starček obecný, bělotrn kulatohlavý, lopuch větší, bodlák obecný, pcháč oset, pcháč obecný, ostropes trubil, čekanka obecná, máchelka srstnatá, hořčík jestřabníkovitý, kozí brada pochybná, mléč drsný, mléč zelinný, locika vytrvalá, kapustka obecná, škarda smrdutá mákolistá
Lipnicovité: lipnice roční pravá, lipnice smáčknutá, lipnice luční, ovsík vyvýšený pravý, třtina křovištní, kostřava červená, mrvka myši ocásek, jílek vytrvalý, srha laločnatá, sveřep střešní, sveřep jalový, sveřep měkký, pšenice setá, bér sivý, ječmen myši ouško
Miříkovité: kerblík lesní, krabilice mámivá, bolehlav plamatý, tetluha kozí pysk, mrkev obecná pravá
Dřeviny: trnovník akát, pajasan žláznatý, dub letní, hloh jednosemenný, topol bílý, topol balzámový, vrba jíva, mahalebka obecná, habr obecný, trnka obecná, javor klen, javor jasanolistý, bez černý, svída krvavá, štedřenec zlatý děšť, ořech královský

Ostatní zaznamenané druhy: křídlatka sachalinská, pilát lékařský, kosatec ssp., hlaváček letní, mák vlčí, mák časný, rozrazil perský, rozrazil lesklý, pryšec kolovratec, pryšec chvojka, pryšec okrouhlý, šťovík tupolistý, šťovík kadeřavý, jitrocel kopinatý, jitrocel větší, hluchavka bílá, třezalka tečkovaná, rdesno ptačí, rdesno vesnické, plevel okoličnatý, mochna plazivá, opletka křovištní, zemědým lékařský, loubinec pětistý, česnáček lékařský, kakost smrdutý, svízel přitula, měrnice černá, divizna ssp., vrbovka ssp., vlašovičnick větší, pomněnka rolní, bažanka obecná, Inice květel, modřeneček ssp., zblochanec oddálený, laska-vec ohnutý, merlík bílý, lebeda lesklá, lebeda rozkladitá, hadinec obecný, durman obecný, kuřinka solná, ptačinec žabinec, mydlice lékařská, silenka širolistá

Celkově se jedná o suchomilnou ruderalní vegetaci s dvouletými a vytrvalými druhy. Zastoupeno je zde několik stadií zarůstání:

- 1) iniciální stadium sukcese
- 2) pokročilejší stadium sukcese (na vlhčích svazích skládky se vyskytují nitrofilnější druhy)
- 3) navazující stadium křovinné sukcese z blízkého okolí (nitrofilní keře a stromy)

Přesto, že zmíněná skládka materiálu je stále v provozu, lze dobře dokumentovat různé asociace rostlin v návaznosti na druh přiváženého materiálu, sklon terénu, expozici, vlhkostní poměry. Část rostlin je v diasporách přivezeného materiálu, část se šíří přirozenou cestou náletem z okolní vegetace. Závěr je dvojnásobný: příroda si bere zpět svoje posty, na druhé straně na místo původní vegetace dosazuje „pěšáky“, tzv. ruderalní či plevele rostliny.

Často se podobné plochy stávají magnetem pro developery, jejichž zájmy jsou úměrné nezájmu ochrany přírody. Jde o místa nezajímavá např. z hlediska chráněných druhů. Tento prvotní náhled je ale subjektivní. I takové „nezajímavé“ plochy je třeba chránit, udržovat a studovat. Lze jen konstatovat, že příroda sice dokáže zacelovat rány způsobené přírodními katastrofami či člověkem, do jaké míry a v jakém časovém horizontu, je ale otázkou. Otázkou značně palčivou a nikoli jen otázkou přírody... **František Zima**

Poznámka: Podrobnější verzi tohoto článku s větším počtem vyjmenovaných rostlinných druhů si můžete přečíst [zde](#).

Míšeňské

Není jablka, o kterém by se kdy psalo více a jež by byla kdy více opěvována, než je právě Míšeňské. Mnozí z nás, kteří si již více pamatují, si jistě vzpomenou na písničku, kterou nám v dětství zpívali:

*Chovejte mě, má matičko,
jako míšeňské jablíčko.
Chovejte mě, má matičko,
jako z růže květ.*

*Jen až vy mě odchováte
pak se na mě podíváte.
Jak mi bude pěkně slušet
bílej kabátek.*

A stejně jako u této zlidovělé písničky se neví, kdy a kde bylo Míšeňské prvně nalezeno a pojmenováno. Náš přední pomolog Jan Říha v roce 1919 napsal: "Původ Míšeňského jablka nebyl a nebude asi nikdy objasněn. Nepopíratelno jest, že známo jest v Čechách od dob nepamětných a lze předpokládati, že čeští vystěhovalci po bitvě Bělohorské vzali je sobě v upomínku na domácí sady do nové vlasti, kdež je s láskou pěstovali a odkudž i dále po německých zemích se rozšířilo.

František Pixa píše v roce 1848 ve svém spise „Klíč štěpařský“ mezi jiným doslovně: „Kardinál Hippolyt Aldobrandini, byv co papežský legát při dvoře Rudolfa II. v Praze a okusiv jablek těch při hostině u nejvyššího hofmistra zemského Jiřího z Lobkovic, vyjádřil se, že jsou výborná, že by i papežské tabuli čest dělala. Když pak týž kardinál r. 1592 pod jménem Klimenta VIII. dosedl na papežskou stolicí, poslal mu pán z Lobkovic plný vůz Míšeňských jablek darem.“

Slavný český lékař, Marcus Marci z Kronlandu tvrdil, že Míšeňská jablka mají velmi silnou léčivou moc, obzvláště při nemocech žlučových.

Ovoce znala také i Magdalena Dobromila Rettigová - **Míšeňská jablka v rosolu**

"Oloupej pěkná Míšeňská jablka a vhod' je do studené vody, aby nezčernala, na 12 jablek dej do čisté nádoby půl litru vína, 3/4 l vody, z jednoho citrónu kůru, kousek celé skořice a 15 dkg cukru, a když se to vaří, vlož do toho ta jablka. Když jsou na jedné straně trochu uvařena, obrať je na druhou stranu, dej pozor, aby se stopka neutrhla, přikryjí se nesmějí, sice by se rozpadla: Pak je vyndež, urovnej na mísu a okolo každého udělej pěkný věne-

Míšeňské, foto Dana Kindlmannová

sice by se rozpadla: Pak je vyndež, urovnej na mísu a okolo každého udělej pěkný věne-

ček z pistácií a mandlí na dlouho rozkrájených. Do šťávy však dej aspoň 7 dkg cukru, z jednoho citronu šťávu, 2 dkg namočené želatiny nech povařit, pak ji proced' na jablíčka a nech vystydnout."

Bratr slavného profesora lékařství Josefa Thomayera, František J. Thomayer (1856 -1938) se zmiňuje v díle České ovoce. Díl I., Jablka: "... již B. A. Balbín v roce 1611 o Míšeňském jablku psal, ač ani on neudává nic bližšího o jeho původu..."

Němečtí pomologové sice tvrdí, že jabloň je pojmenovaná po městě Meissen, ale sami odrůdu nazývají „Borsdorfer“, podle vesnice Borsdorf, nedaleko Míšeň ležící.

František Suchý v Moravském Ovoci (1907) píše: „Nebylo své doby ve slovanských zemích lepšího jablka nad Míšeňské. Tato jablka znal a zná i dnešního dne kde kdo, hlavně pak konsumenty, kteří přede všemi jablky jemu vždy přednost dávají hlavně proto, že jest jednak úhledné, pěkné, jednak výtečné jakosti dužniny a trvanlivé po dobu zimní.“ Dále připisuje jeho původ v osadě Míšňany na Budějovicku.

Tato ves se nachází ve vojenském Boletickém prostoru a byla zničena v šedesátých letech.

Při našem pátrání po starých odrůdách jsme v Míšňanech našli renety, koženky i Panenské, ale plodící matečný strom Míšeňského jsme našli pouze u Boletického kostela. A tak je potvrzeno, že se v této oblasti Míšeňská jabloň vyskytovala a dobře rostla i plodila.

Já mám ale nejraději mohutný strom, který majestátně stojí a bohatě plodí v nedaleké velmi staré obci Krnín.

Z pěstování ve své matečnici mohu potvrdit, že tato odrůda roste velmi pomalu, ale jistě. Časem vytvoří mohutnou, kulovitou, hustou korunu se silnými kosterními větvemi a drobný olistěním. Je mrazuvzdorná a málo náchylná na strupovitost. Plodit začíná po 10 letech, ale dalších 10 let si počkáme, než bude na stromě alespoň kilo jablek. Plody na stromě neдрží, ale samy opadají.

Přesto si tato odrůda, považována nejen našimi předními velikány za české národní jablko, zaslouží naši pozornost a neměla by být nikdy zapomenuta. **Dana Kindlmannová**

Foto Dana Kindlmannová

Krásá kukaček

Předesílám, že ornitology zpočátku trochu zklamám, ale na konci taky trochu potěším. Ale nejdřív zaujmu spíš botaniky. Řeč totiž bude o květině jménem vstavač kukačka. Podivuhodná rostlina, vysoká kolem 20 cm, která prý byla dříve běžná, jak se říká, jako houska na krámmě. A dnes je vzácností, přísně chráněná a k vidění jen tu a tam. Jedna z takových lokalit (od r. 2007 přírodní památka) se nachází nedaleko Horažďovic na jižním svahu vrchu Radlína. Každé jaro (nejvíce v květnu) jsou zde k vidění tisíce modrofialových květů (někdy i ve světlé variantě). Proč je dnes tahle květina tak vzácná? Zřejmě to souvisí s velkoplošným obděláváním a s hnojením půdy, což vstavače kukačky rády nemají.

Vstavač kukačka a její světlá varianta, foto Jiří Wagner

Latinský název této rostliny je *Orchis morio*. Tedy něco jako orchidej bláznovská. *Morio* znamená v češtině šašek, blázen - a rostlina dostala své přívěsko podle tvaru jednotlivých kvítků, prý připomínajících přilbu a šaškovskou čepici. (Já tedy v kvítcích šaškovskou čapku nějak nevidím, ale jiní třeba ano. Proč ne?). Jak ovšem tahle květina přišla k českému přívěsku kukačka? Údajně proto, že v době květu této květiny se často ozývají kukačky. A to mohu potvrdit, při mé návštěvě Radlína o kus dál kukačka zakukala. Je zajímavé, že tahle rostlina byla donedávna řazena mezi vstavačovité, ale teď ji botanici přeřadili mezi rudohlávky - tak se teď jmenuje rudohlávek kukačka. *Anacamptis morio*. Jak vidno ani botanická systemizace není jednou provždy.

Ale o to nejde. Putuje-li poutník májovým Pošumavím a má-li štěstí, užasne nad květy, které jsou nádherné. Ať už je botanici řadí tam, či tam.

Jiří Wagner

Naše největší ruděnka

Loni v dubnu jsem si poprvé všimla na okraji písčitého pole v Chanovicích velké včely. Měla červený zadeček a vypadala na cizopasnou ruděnku (*Sphecodes*). Letos ve stejný den jako loni, 5. 4., jsem se opět pokoušela ruděnku vyfotit. Tentokrát jsem měla větší štěstí – ruděnka mě nechala k sobě přiblížit, když seděla na květu mochny jarní. Vzhledem k její velikosti jsem ji zařadila do druhu ruděnka běloretá (*Sphecodes albilabris*). Podle literatury je velká 11–15 mm. Přezimující samičky se objevují v dubnu a květnu, nová generace od konce července. Tato včela cizopasí na samotářských hedvábnicích jarních (*Colletes cunicularius*). Proniká do jejich hnízd, po otevření plodové komůrky odstraní vajíčko nebo larvu, naklade vlastní vajíčko a buňku uzavře. V ČR je hojná především na rozsáhlejších písčitých lokalitách v teplých oblastech, jinde se vyskytuje vzácně a jednotlivě. Je to největší ruděnka z 24 druhů žijících v naší republice.

V Kompostu si můžete přečíst i o dalších cizopasných včelách – nomádě (č. [6/2017](#)), kuželitce (č. [11/2018](#)) a o smutilce (č. [6/2019](#)). **Eva Legátová**

Použitá literatura:

MACEK J., STRAKA J., BOGUSCH P., DVOŘÁK L., BEZDĚČKA P., TYRNER P.: Blanco-křídílí České republiky I., Academia, Praha, 2010.

Foto Eva Legátová

Večer s dokumentem – 76. díl – Děti online

První myšlenka, která možná přijde po zhlédnutí tohoto dokumentu, bude, že tohle jste vlastně vůbec nechtěli vidět. Napadnou vás pojmy jako zoufalství nebo úpadek. Ale po chvíli přemýšlení přijdete na to, že to není zas tak jednoduché. Bude se vám klást otázka, jestli jde o příčinu, nebo následek, případně kdo za to vlastně může. Jsou děti přilepené od rána do večera ke svému telefonu nebo notebooku pouze produktem své doby? Jak velký vliv to má na jejich budoucí život? Vyrostou z toho? Jak moc to zdeformuje jejich vnímání skutečného světa?

Český dokument Kateřiny Hager z roku 2017 se na všechny takové otázky pokouší odpovědět. Ale vlastně se mu to ani moc nedaří. Spíše přibývají otázky nové. Jako další pokračování seriálu jsem jej zvolil také pro doplnění tématu, které bylo ve filmu pouze lehce nakousnuto. Jde o vliv digitalizace u nejmladší generace na její odtržení od přírody. V podstatě nemáme k

Foto Lucélia Ribeiro

ale zejména celistvé vnímání světa kolem nás a také do velké míry jeho další směřování.

Dokument je poskládaný z tří samostatných částí. První je medailonkem mladého youtubera, druhá je bizarním nahlédnutím pod pokličku letního tábora zaměřeného na počítačové hry a třetí je příběhem mladé dívky, která se stala obětí sexuálního agresora na sociální síti. U prvních dvou částí vás možná paradoxně více "zaujmu" postavy rodičů, resp. jejich role v často rozplátném dilematu omezování dětské svobody. Pomyslně symbolickou scénou je pak pěší túra nezuživých účastníků zmiňovaného tábora. Třetí část je předzvěstí v současné době hojně propagovaného dokumentu Víta Klusáka V síti.

Film by určitě neměl být vnímán jako mozaika odstrašujících příkladů nebo mentorování uvědomělejší části společnosti. Nabízí naléhavé nahlédnutí do trochu jiné reality kolem nás. A taky provokuje k hledání návodu, kterak dostat děti z pohodlí virtuálního světa zpátky do lesa. Dokument Děti online můžete zhlédnout [zde](#). -jj-

Pozvánky - červen 2020

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Jarní farmářské trhy Strakonice

Pátek 12. a 26. 6., 13 - 17 hod., Velké náměstí pod radnicí

Zveme vás k desáté sezóně strakonických farmářských trhů, které probíhají sérií pěti jarních termínů v pravidelných čtrnáctidenních intervalech. Vybírat budete moci z široké nabídky farmářských potravin, výpěstků, rukodělných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu a kvality. Zboží z marketu u nás nekoupíte. Aktuality a seznamy prodejců na každý termín můžete sledovat na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. **Kontakt:** Jan Juráš, jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244. Velké náměstí pod radnicí. -jj-

Veškeré ostatní akce ŠK jsou až do odvolání pozastaveny. Aktuální vývoj můžete sledovat v přehledu akcí [zde](#).

Drobné smetí

Obce získají finanční nástroj pro sběr kovových odpadů

MŽP se dohodlo se společností EKO-KOM na finanční podpoře sběru kovových odpadů. Speciální příplatek by měly získat obce za každou sběrnou nádobu i recyklační linky. Více se dočtete [zde](#).

V CHKO Beskydy byl upytlačen rys

V Beskydech poblíž obce Huslenky bylo odchyceno ještě živé postřelené zvíře. Přes péči veterinářů však uhynulo. Více informací viz [zde](#).

Ke klimatické neutralitě navzdory vládě

Navzdory snahám vlády i senátorů ODS oslabit tzv. Green deal (dohodu o klimatické neutralitě EU do roku 2050) senát uhájil některé důležité body při jednání Výboru pro záležitosti EU (viz [zde](#)). Dohodu kromě mnoha zemí podporují i zástupci některých velkých firem (viz [zde](#)).

Jihočeský kraj vysázel v rámci projektu několik tisíc dřevin

V rámci přeshraničního česko-rakouského projektu Adaptace na klimatické změny pomocí zelené infrastruktury bylo v jižních Čechách vysázeno skoro 5000 dřevin nejrůznějších druhů. Více informací naleznete [zde](#).

Vláda sníží podporu obnovitelným zdrojům energie

Ministr průmyslu a obchodu Karel Havlíček (ANO) oznámil snížení podpory pro obnovitelné zdroje energie v rámci novely zákona o podporovaných zdrojích energie. Nejvíce se změna dotkne solárních elektráren, u kterých klesne podpora na nejnižší možnou úroveň stanovenou Evropskou komisí. Více viz [zde](#). -jj-

Literární okno

„Líní“ rodiče

V roce 2009 vyšla v českém překladu knížka Toma Hodgkinsona „Líný rodič“ a po ní ještě i další podobné tituly. Provokativní názvy lákaly k prozkoumání, o co jde – a jak se dalo čekat, ve skutečnosti byli popisovaní rodiče aktivní až až. Neplýtvali ale energií na zbytečnosti. Z mého pohledu je

nepatřičné, že to bylo podáno (a přes nadsázku i zamýšleno) s důrazem na odpor k pracovitosti a s benevolencí k liknavosti všeho druhu, například i při péči o domácí zvířata, na druhou stranu uprostřed všemožných projevů konzumního světa mi bylo příjemné číst také jednou o někom, jehož dítká nejsou zvyklá na přemíru dobrot, parády, plastových hraček a jiných vymožeností. Dalo se uvěřit, že takové děti nepostrádají obchodní centra, daleké cesty a organizované aktivity, dovedou se samostatně zabavit a spolupracovat. Rodiče se mohou soustředit na své povinnosti a zvládat je v klidu. O to delší a hezčí jsou pak společné chvíle s potomky, ať už jde o činnosti vzdělávací a výchovné, nebo hravé a odpočinkové. A ještě tím také rodiny šetří přírodu, protože spokojené, tvořivé povahy se vyznačují střídmostí a spoustou nápadů, jak „vařit z vody“.

Teď, kdy se po uzavření škol v mnoha rodinách říká karanténě "haranténa", je tohle téma obzvláště aktuální. Má-li rodič pracovat v režimu home-office, činit se ve výuce svých dětí a zároveň připravovat domácí jídla, pak právě ten zdravě "líný" má oproti perfekcionistům větší šanci udržet sebe i rodinu v klidu a pohodě. Podobné je to s přírodním „nepořádným“ zahradničením, s domácností sice čistou, ale ne na způsob chirurgického sálu, s oblibou jednoduchých zdravých jídel (a klidně i s chutí střídat je svátečně s těmi složitými, která mají také svůj půvab), se schopností zapojit do běžného života fantazii a improvizaci... Že to svědčí nejvíc právě dětem a že je u toho legrace, to pro někoho patří odjakživa k věci, zatímco někdo to v uplynulých týdnech teprve objevil a zaujalo ho to.

Knížky pana Hodgkinsona a podobných autorů patří k výrazným dokladům dnešní doby a jednou budou mít v tomhle směru velkou vypovídací hodnotu. A pokud bychom chtěli porovnávat, můžu v knihovně u pultu nebo na požádání třeba i mailem doporučit spoustu dalších knih o přístupu dospělých k dětem v různých obdobích dějin (viz také např. [zde](#)).

Mně osobně je v roli vlídného a osobitého pedagoga obzvláště milý **Jan Cimbura ze slavného románu Jindřicha Šimona Baara (1908)**, ztvárněný převážně podle autorova otce. Cimbuřovi z Putimi šli především příkladem, ale nespolehali jen na něj. Aktivně motivovali děti k zájmu o všechno, co se jim bude později v životě hodit. Někdy tvrdě (třeba i posměchem, což se dnes už nedoporučuje a je to myslím rozhodně dobře, že ne), ale to jen zcela výjimečně. Jinak je vnouček Honzík i jeho vrstevníci ze vsi znali jako vcitivé kamarády se spoustou hravých nápadů, se smyslem pro humor, pro tajemství, napětí a zkrátka pro všechno, co jim bylo milé. Patřil k tomu v hojné míře i odpočinek a zábava. Zahálčivost ale v žádném případě - ani v legraci. Počítalo se s tím, že co si člověk pro sebe a pro své pomocníky nevypěstuje, to nebude. A také s tím, že učení-mučení přináší nakonec velkou radost, větší než lenošení. Kostí ztvrdnou, svaly se zocelí, vydají sílu a užitek.

Mám radost z toho, že obyčejné dětské hry, nezávislé na náročných rekvizitách, zase přicházejí aspoň v některých rodinách ke slovu. Zájem o ně je patrný i z toho, že o nich vycházejí knížky typu „**Hry pro milovníky polštářových bitev**“ (autor A. T. DeBenedet a L. J. Cohen, [zde](#)) nebo „**Nejlepší hry do kapsy**“ (J. Neuman a S. Hermochová, [zde](#)). Jedna z nich se dokonce jmenuje „**150 nejlepších her pro děti i dospělé, ke kterým nepotřebujete vůbec nic**“ (M. Gato, [zde](#)).

Nedávno vyšla i knížka s výmluvným názvem "**Retrohraní: přes 200 her z doby, kdy nebyly mobily**" ([zde](#)). Napsala ji **Alice Kavková**. Je to moderní autorka, své popisy a vyprávění doprovází pro názornost i odkazy na internetová videa (což se výborně hodí) a nedá se říci, že by odmítala současný způsob života. Propojuje to nové s tradičním, léty prověřeným. Povede-li se v tom rodinám s dětmi teď v létě dobře navázat na to, co se už třeba načalo v období zavřených škol, bude z toho možná výrazný obrat od života přetíženého technikou a bude naděje na větší vyváženost v zálibách našich nejmenších i na větší příklon k přírodě. Doufejme... **-ah-**

Poznámka: Delší verzi článku, obsahující více odkazů a ukázek, si můžete přečíst [zde](#).

Svět bez nás - Alan Weisman

V [lednovém čísle](#) jsme přinesli upoutávku na velmi zajímavou knihu Alana Weismana *Odpočítávání*. Autorův starší počín, psaný v podobném duchu, si představíme dnes. Svět bez nás si pohrává s myšlenkovým experimentem "co by se na planetě dělo, kdyby najednou zmizeli lidé". Ale přes toto nosné téma je kniha zajímavě poskládána z reportáží z nejrůznějších koutů světa o našem vlivu nejen na životní prostředí. Od teoretické konstrukce se dostáváme k zamýšlení nad otázkami typu: Které lidské výtvořiny po nás přežijí nejdéle? Jak moc jsme pozměnili tvář a chod světa? Jak by se dokázala příroda bez nás vypořádat s jizvami, které jsme jí zasadili? Ačkoli je scénář rychlého vymizení lidstva ze všech apokalyptických scénářů ten méně pravděpodobný, otevírá zajímavé úhly pohledu na naše samotné konání.

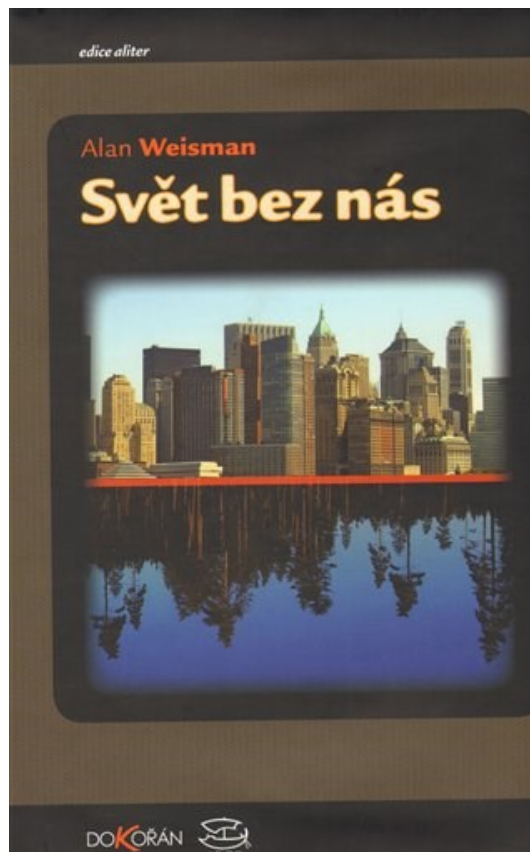
Rozplétání klubka souvislostí začíná pohledem zpět, na svět před člověkem, resp. na

RETROHRANÍ

PŘES 200 HER Z DOBY,
KDY NEBYLY MOBILY
ALICE KAVKOVÁ

změny, které mělo šíření druhu *Homo sapiens* na svědomí. Jedna z teorií přichází s myšlenkou, že expanze člověka mimo Afriku zásadním způsobem přispěla k ústupu některých velkých savců. Kromě samotného lovu zcela novým predátorem mohlo přispět i šíření pro zvířata neznámých patogenů. Otázkou zůstává, jak velký vliv na tento "blitzkrieg" (jak je teorie nazývána) měly rychlejší změny klimatu.

V druhé části knihy je rozebírán osud některých objektů, materiálů nebo různých jiných lidských výtvorů pod vlivem času. Extrémně rychlý rozpad jednoho z neobývaných kyperských hotelů nebo osud i těch největších lidských architektonických děl ukazují jejich relativně malou "trvanlivost" v případě, že jsou vystavěné z přírodních materiálů. Oproti tomu ty umělé jako guma nebo plast tady budou ještě stovky let poté, co klasické stavby vlivem povětrnostních vlivů nebo zemětřesení splynou zpátky se zemí. Náš odkaz v podobě plastového odpadu bude tedy pro archeology budoucích generací hmatatelnějším pozůstatkem než egyptské pyramidy nebo istanbulský chrám Hagia Sofia. O poznání větší životnosti pak mají třeba podzemní města pod tureckou Kappadokií.

Velká část povrchu Země by se bez přímého vlivu člověka velmi rychle obrátila v původní les. K nejviditelnějším změnám by došlo na zemědělské půdě, kde je každoročně brzděn nástup přirozených pochodů sukcese. Hospodaření na půdě po sobě začalo zanechávat výraznější stopy s nástupem industrializovaného zemědělství s použitím minerálních hnojiv. Jakýmsi chronologickým experimentem byl výzkum probíhající od poloviny 19. století v anglickém Rothamstedu. Od této doby jsou zde archivovány vzorky rostlin a půdy z různých ročníků

a testovaných druhů hnojiv na zkušebních políčkách. Společně se vstupy kontaminujících látek představuje tato sbírka vlastně zjednodušenou časovou konzervu naší industriální éry. Nehledě na to, že některé rezistentní polutanty budou svědectvím existence člověka ještě za tisíce let bez ohledu na to, jestli tady bude, či nikoli.

V třetí části knihy je v teoretické rovině rozebírán osud některých známých velkých staveb nebo děl člověka, které vyžadují pravidelnou údržbu. Co by se výhledově stalo ve světě bez lidí s tunelem pod průlivem La Manche? Jak rychle se rozpadne Chufuova pyramida? Jak moc je na lidskou péči odkázán jeden z největších stavebních počinů moderních dějin - Panamský průplav? Paradoxně mají větší šanci odolat řádově déle o něco méně monumentální díla, jako např. portréty třech amerických prezidentů vytesaných do žuly hory Mount Rushmore.

Gigantické kamenné stavby, celá města, dokonce i plasty... tohle všechno v koutě bledne závisť před odolností některých druhů radioaktivních materiálů vytvořených člověkem. Ať už jsou to plutoniové jaderné hlavice nebo odpad z jaderných elektráren tavený do bloků vysoce radioaktivního skla s poločasy rozpadu v řádech desítek tisíců let - tohle je to skutečné a nejnebezpečnější memento, které tady po sobě lidstvo, jakožto živočišný druh, zanechá. Navíc se stále ještě nezodpovězenou otázkou, jak označit tuhle obrovskou hrozbu pro někoho, kdo nám třeba vůbec nebude rozumět? Proti tomu se jeví např. zhruba stoleté poškození ozónové vrstvy freony a jeho dosud existujícími zásobami jako pouhé lusknutí prsty.

V závěru knihy je pojednáno o mayské civilizaci, jejíž zánik se v mnohém tak úplně neliší od příběhu naší západní společnosti. Technická vyspělost a spirála růstu nakonec překročila ekologické limity území a došlo k poměrně rychlému úpadku. "Společnost zplodila příliš mnoho privilegovaných vrstev a všechny toužily po exotických cetskách." Podrobnější popis mayské kultury přináší důrazné varování. Jako mikrokosmos pohřbený poměrně rychle pod stromy pralesa upozorňuje na nebezpečí nekontrolovaného růstu a víry v moc technologií.

Zajímavým zakončením knihy je popis stop lidstva vyslaných směrem ven do vesmíru. Ať už jde o sondy Voyager a další, které se v současné chvíli nacházejí již za hranicí sluneční soustavy a nesou poselství o naší civilizaci, nebo o rádiové vlny, které (i když slábnoucí) bezděčně putují rychlostí světla vesmírem a možná předají náhodným posluchačům zprávu o našem druhu. -jj-

"... Lítost, že tak není všade"

*Chvilé, kdy píšu, kdy mi jazyk podá
ta správná slova a ty pravé rýmy,
nemůže zničit žádná nepohoda.
Cítím se v říši hlásek mezi svými.*

*Na staré hrušce tiše šustí listí,
kosice míří k hnízdu krmit mladé,
a můj kout světa stranou nenávisť
trápí jen lítost, že tak není všade.*

Také vám tenhle úryvek z básně Miloše Čepelky "Sonet o pokorném štěstí a s ozvěnou" (ze sbírky "Mandelsonetů") mluví z duše? Jak hezky by mohlo na světě být, kdyby každému stačily ke

štěstí jen obyčejné, skromné radosti - příroda, hezké vztahy, fantazie, tvořivost, přejícnost vůči ostatním...

Nemáte náhodou na zahradě starou hrušň? My ano. Je to taková starostlivá dobráč-

ka, skoro každým rokem se nás snaží patřičně vykrmit a zahrne nás velkým množstvím trvanlivých, kulatých, tvrdých, šťavnatých plodů, výborných k jídlu, na povidla, do kompotu, na křížaly... Od růdu se nám zatím nepovedlo určit, i když jsme se o to zajímali. Rozdáváme hrušky vřdycky všem známým, a ještě se k plotu scházejí srnky z okolí, aby se přiživily. A tak to jde po celý rok. V zimě se do korun našich starých stromů schovávají ptáci, v létě na nich hnízdí, no a nejhezčí je to na zahradě na jaře, tak jako teď. Jsme za to přírodě moc vděční. A trápí nás lítost, že tak není všade a pořád. **-ah-**

Poznámka: Delší verzi článku s úvodním odstavcem o M. Čepelkovi si můžete přečíst [zde](#).

Foto -ah-

Červnová krajina Jirky Wagnera

Červen je měsícem šestým. Kdesi na mezi dojmou svou prostou krásou květy keřů šípkových a v zahradách zase vůně jasmínů. V polích se vlní zelené klasy ječmene, který dozrává ze všeho obilí nejdříve. Modré chrpy a červené vlíčí máky. Květ černého bezu usušený na zimu. Vysoko na komíně se malí čápi už mají k světu. Kovově zelený brook zlatohlávek zlatý si žije svůj krátký časně letní život. Kvetou brambory - kdysi mnichy pěstované právě pro své kouzelné kvítky, jejichž krásu už dnes nikdo nevnímá. Jahody, maliny. Čas senosečí. Ale v posledních suchých letech to nějak neplatí. Místy pomalu není, co na loukách sekát. A také červnové bouřky. Červnový déšť nikoho nezarmoutí. Jak říkali naši předkové: *co z nebe prší, žádnému neuškodí.*

Foto Jiří Wagner

ŠÍPKOVÉ RŮŽE

květ.
S čmelákem zvědavým
jdem'si přivonět.

JASMÍNU KRÁTKÁ
sláva.
Ještě voní,
a
už opadáva.

KDYŽ NAKLEPÁVÁM

kosu,
probouzím zvolna
i hromy v dálce.

NÁMLUVY DUHY

s obláčkem jemným v dálce.
Prý irizace.

DOBA LENIVÁ,
letní.
Veder a malin
rychle přibývá.

Zdraví a strava

Rostlinně a bezlepkově

Spojení veganské a bezlepkové kuchyně se může nezainteresovaným jevit jako velmi omezující extrém. Dnešní dostupnost surovin a možnosti gastronomických postupů však dokazují, že to nemusí být až tak velký problém, jak se zprvu jeví. V praxi nám to dokázala se svou nabídkou bezlepkového občerstvení na farmářských trzích Marcela Peterková, která do své nabídky zařadila i několik rostlinných dobrot a podělila se s námi o recepty dvou z nich. Více se dočtete na jejím [facebooku](#).

Vegan Cheesecake

Ingredience: Bezlepkové sušenky – vegan (např. Schär – Milly friends), rostlinný tuk (např. Alfa bez palmového oleje), zakyšaná kokosová smetana (Lidl), vegan sladká smetana (Coop – Terno), vanilkový cukr Vitana, vanilková pasta (nemusí být), ztužovač šlehačky (vegan, bezlepek), ovoce (dle chuti mango, jahody, lesní směs,...), agar

Postup přípravy: Sušenky si rozdrťme v robotu (pokud nemáme robot, použijeme sáček a paličku). Rozdrťme na co nejmenší kousky, rostlinný tuk necháme rozpustit. Rozpuštěný tuk nalijeme do misky

s rozdrčenými sušenkami a zpracujeme. Připravíme si dortovou formu a na dno dáme pečicí papír. Vzniklou směs vmačkáme do formy a dáme na deset minut do rozehřáté trouby, pečeme na 150 °C cca 10 minut, aby vznikla lehká křusta. Mezitím si připravíme náplň: vyšleháme veganskou smetanu, když bude smetana středně tuhá, přidáme ztužovač, pak zašleháme zakysanou smetanu. Přidáme vanilkový cukr a vanilkovou pastu. Hotovou směs dáme na vzniklý korpus a dáme ztuhnout do lednice. Když je směs tuhá, připravíme si rozvar z ovoce. Oloupané, omyté ovoce nakrájíme na kousky, dáme do hrnce a necháme povařit, aby pustilo šťávu, poté přidáme cukr. Vzniklou směs rozmixujeme do hladka tyčovým mixérem a přidáme balení Agar, necháme projít bodem varu – to je hodně důležité, aby nám agar držel. Nalijeme na smetanovou směs a necháme do druhého dne odležet.

Vegan Cupcake

Ingredience: 2 hrnky bezlepkové mouky (Nutrifree Mix per Dolci, Doves farm – fialová), 1 hrnek cukru, 1 vanilkový nebo citronový cukr Vitana, 1 balení bezlepkového prášku do pečiva Labeta, 4 lžíce kukuřičného škrobu, ½ hrnku slunečnicového oleje, 1 hrnek mandlového mléka

Ingredience krém: 1 vanilkový pudink, 300 ml mandlového mléka, vanilkový cukr, 250g rostlinného tuku, šťáva z jednoho citronu, agáve sirup na dochucení krému, ovoce na ozdobení

Postup přípravy: Suché suroviny smícháme v jedné míse a postupně přimícháme tekuté suroviny, vznikne lehce tekutá hmota. Připravíme si plech na muffiny a připravíme papírové košíčky. Košíčky naplníme cca do půlky. Pečeme na 180 °C cca 30 minut, podle trouby. Vždy pečeme do zlatova, nesmí být tmavé, pak jsou hodně tuhé. Kontrolujeme zapáchnutím špejle, těsto se nesmí lepit na špejli. Mezitím si uvaříme pudink podle postupu na sáčku. Hrncem zakryjeme potravinovou fólií a necháme vychladnout. Do vychladlého pudinku zašleháme po částech tuk (pozor, musí mít pokojovou teplotu). Vzniklou směs dochutíme vanilkovým cukrem, šťávou z citronu a Agáve sirupem. Hotovou směsí naplníme zdobící sáček a nazdobíme vniklé muffiny. Na závěr dozdobíme čerstvým ovocem. Přes noc necháme odležet do druhého dne. **Marcela Peterková**

Foto Marcela Peterková

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), František Zima, Lukáš Linhart, Dana Kindlmannová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Marcela Peterková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2020

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE